

כרטיס ניווט - פועל 1. הגזרות - חלק א

שלמים - שלוש אותיות שורש, הנטייה לפי תבנית הבניין ללא שינויים.
לדוגמה: פָּנַס - שורש כנ"ס

מרובעים - ארבע אותיות שורש, הנטייה רק בבניינים הכבדים:
פיעל, פועל והתפעל.
לדוגמה: תַּחְקַר - שורש תחק"ר

חסרי פ"נ - (חפ"נ) - האות הראשונה של השורש (נ) חסרה.
לדוגמה: הפיר - שורש נכ"ר

חסרי פ"יצ - (חפ"יצ) - האות הראשונה של השורש (י) חסרה.
אחרי התחילית תופיע צ', ואחריה אחת מאותיות בקעת גר.
לדוגמה: הַצַּת - שורש יצ"ת

נחי ל"א - (נל"א) - האות האחרונה של השורש (א) נחה.
לדוגמה: בָּטָא - שורש בט"א

נחי ל"ה - (נל"ה) - האות האחרונה של השורש (ה) נחה.
לדוגמה: פָּנִיתִי - שורש פנ"י/ה

נחי פ"א - (נפ"א) - האות הראשונה של השורש (א) נחה בבניין קל עתיד.
לדוגמה: אָהַב - יאהב

סדר פעולות בניית פועל:

1. הוא אתמול
2. הוא מחר
3. מחיקת מוספיות

הסברים והזגמה

1. מעבירים את הפועל ליחיד (הוא אתמול), ומוחקים מוספיות מסוף המילה.
הַפָּנִיתִי - הכיר, תַּחְקַרְתָּ - תחקר, מְגַנִּים - גָּנָה

2. מטים את הפועל בעתיד (מחר), ומוחקים מוספיות מתחילת המילה.
יכיר - נותרו רק כ,ר - חסרה אות שורש, נוסף נ', שורש נכ"ר.
תתחקר - יש ארבע אותיות שורש - תחק"ר.
יגנה - שורש גנ"ה.

הערה:

אם מזהים את אחד הדגמים שלפנינו אין צורך בביצוע כל הפעולות.

1. **פועל** = בניין קל, שטוף, נטוש
2. **יִכְבֵּל** – נפעל (דגש+קמץ ב-פ' הפועל בעתיד ובציווי)
3. הדגמים של בניין התפעל: **השתפר**, **הזדקן**, **הצטדק** – יש למחוק את האות האמצעית שאינה שורשית.

הגזרות – חלק ב

בחלק ב' נכללות גזרות הכוללות **דגמים** שיש להכיר. כל גזרה תוצג בנפרד, ואחריה נתרגל בשני שלבים: שלב ראשון – נתרגל רק פעלים מהגזרה. שלב שני – נתרגל פעלים מכל הגזרות שנלמדו.

דגמי גזרת נחי פ"ו/ו (נפי"ו)

השורשים בדגמים אלה פותחים ב-י'.
הוֹרִיד – כל פועל הפותח בעבר ב- הוּ = הפעיל.
הוֹרִד – כל פועל הפותח בעבר ב- הוּ = הופעל.
נוֹלַד – כל פועל הפותח בעבר ב- נוּ = נפעל.

שני דגמים נוספים, שכדאי ללמוד לאחר שהראשונים הוטמעו בתרגול. אפשר גם לוותר עליהם, סדר הפעולות שהוצע בחלק א' יכסה מקרים אלה.

הִינִיקָה – כל פועל הפותח בעבר ב- הִי = הפעיל.
הִינַק – כל פועל הפותח בעתיד בחיריק+ י' נחה = קל.

דגמי גזרת נחי ע"ו/ו (נעי"ו)

בשורשים אלה יש ו' באות האמצעית של השורש.

הבניין	הדגם
קל	קָם (שורש קו"מ)
הפעיל	הִקִּים (שורש קו"מ)
נפעל	נָסָג (שורש סו"ג)
הופעל	הוֹקִם (שורש קו"מ)
פיעל	קוֹמָם (שורש קו"מ)
פועל	קוֹמָם (שורש קו"מ)
התפעל	הִתְקוֹמָם (שורש קו"מ)

דגמי גזרת נחי ע"ע (כפולים)

בשורשים אלה האות השנייה והשלישית זהות.

הבניין	הדגם
קל	רָה (שורש רכ"כ)
הפעיל	הִסֵּב (שורש סב"ב)
נפעל	נָסַב (שורש סב"ב)

	הוסב (שורש סב"ב)	הופעל
(שורש סב"ב)	סובב	פיעל
(שורש סב"ב)	סובב	פועל
(שורש סב"ב)	הסתובב	התפעל

בניין הפעיל בכל הגזרות

הפיר	יש דגש אחרי התחילית, גזרת חפ"נ (או חפי"צ)	שורש נכ"ר
הניף	אין דגש אחרי התחילית, גזרת ע"ו	שורש נו"פ
הוריד	הפועל פותח בעבר ב- הו , גזרת נחי פ"י/ו	שורש יר"ד
הישיר	הפועל פותח בעבר ב- הי , גזרת נחי פ"י/ו	שורש ינ"ק
הגן	הדגם של הכפולים	שורש גנ"נ

אבחנה בין פעלים זהים

מקרה ראשון:

הדגם של הופעל זהה בשלוש הגזרות האחרונות. איך נבדיל? נשאל "מה עשו לו", ונגלה את השורש.

דוגמאות:

הורד – מה עשו לו? **הורידו** אותו...

מסקנה: הפועל פותח ב-הו, לכן השורש **יר"ד** (נפ"י/ו)

הונף – מה עשו לו? **הניפו** אותו...

מסקנה: הפועל פותח ב-הניף, לכן השורש **נו"פ** (נע"י/ו)

הוגן – מה עשו לו? **הגנו** עליו...

מסקנה: הפועל פותח ב-הגן, לכן השורש **גנ"נ** (כפולים)

מקרה שני:

הדגמים של פיעל, פועל והתפעל זהים בשתי הגזרות האחרונות. איך נבדיל?

שיטה ראשונה:

ננסה לעבור לבניין הפעיל ונמצא את הדגם.

דוגמאות:

מְגוֹנֵן – בבניין הפעיל – **הגן**.

מסקנה: התקבל הדגם של הכפולים, לכן השורש גנ"נ.

התנוּפֶף – ההניין הפעיל – הניִף.

מסקנה: התקבל הדגם של נע"ו/ו, לכן השורש נו"פ.

שיטה נוספת

כשאי אפשר להטות בבניין הפעיל, נחפש שמות עצם הדומים במשמעות לפועל שלפנינו.

דוגמאות:

מסתודד – קשור לשם העצם סוד, לכן השורש סו"ד.
מחוקק - קשור לשם העצם חקיקה, לכן השורש חק"ק.

לסיכום, כל הגזרות:

שלמים – שלוש אותיות שורש, הנטייה לפי תבנית הבניין ללא שינויים.

מרובעים - ארבע אותיות שורש, הנטייה רק בבניינים הכבדים:
פיעל, פועל והתפעל.

חסרי פ"נ - (חפ"נ) - האות הראשונה של השורש (נ) חסרה.

חסרי פ"יצ - (חפי"צ) - האות הראשונה של השורש (י) חסרה.
אחרי התחילית תופיע צ', ואחריה אחת מאותיות בקעת גר.

נחי ל"א - (נל"א) - האות האחרונה של השורש (א) נחה.

נחי ל"ה - (נל"ה) - האות האחרונה של השורש (ה) נחה.

נחי פ"א - (נפ"א) - האות הראשונה של השורש (א) נחה בבניין קל עתיד.

גזרות שיש לזכור דגמים קבועים:

נפ"ו/ו – שורשים שפותחים ב-ו'.

נע"ו/ו – שורשים עם ו' באמצע.

כפולים – שורשים שהאות האחרונה כפולה.